

N:o 17.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, rörande upplåtelse af kronolägenheten Stenbrottet i Stockholms län i och för uppförande derstädes af ett nytt centralfängelse för kvinnor och ett nytt cellfängelse för nämnda län m. m.; gifven Stockholms slott den 11 december 1891.

Med åberopande af bilagda utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva:

dels att den kronan tillhöriga lägenheten Stenbrottet, belägen i Solna socken och Danderyds skeppslag af Stockholms län, må från den 14 mars 1894, då nu gällande arrendekontrakt angående lägenheten upphör, eller från den tidigare dag, å hvilken arrendatorn uppå vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas antagliga, kan finnas vara villig att frånträda arrendet af lägenheten, till fängvården upplåtas för uppförande derstädes af ett nytt centralfängelse för kvinnor och ett nytt cellfängelse för Stockholms län, i stället för de å tomten n:o 17 i kvarteret Barnhuset i Stockholm belägna fängelser;

dels att oinskränkt egande- och dispositionsrätt till ofvannämnda tomt, n:o 17 i kvarteret Barnhuset, må till direktionen öfver allmänna barnhusinrättningen i Stockholm upplåtas mot 597,500 kronor, att tillhandahållas fängvårdsstyrelsen i den mån arbetet med uppförandet af ifrågakomna fängelser tager sin början och fortskrider;

dels ock att nyssnämnda belopp, 597,500 kronor, må användas såsom bidrag till kostnaden för de nya fångelserna.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF.

Aug. Östergren.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 11 december 1891,

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern **BOSTRÖM**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve **LEWENHAUPT**,
Statsråden: herr friherre **VON OTTER**,
friherre **PALMSTIERNA**,
friherre **VON ESSEN**,
friherre **ÅKERHJELM**,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastik-
departementen anförde föredraganden statsrådet **Östergren**:

1:o.

»Det å Norrmalm i Stockholm befintliga centralfängelset för kvinnor
är beläget på tomten n:o 17 i kvarteret Barnhuset inom Adolf Fredriks
församling, hvilken tomt jemte vissa ursprungligen dit hörande men nu
mera försålda jordområden enligt nådigt bref den 30 oktober 1633 för
everldelig tid förlänats till allmänna barnhusinrättningen i Stockholm.
Anläggningen af det s. k. smedjegårdshäktet, som nu utgör en afdelning
af centralfängelset men förut användts till förvarande af fångar från

Stockholms stad och län, lärer hafva egt rum i senare hälften af 17:de århundradet; och blef således genom smedjegårdshäktets förläggande på tomten en del deraf tagen i anspråk för fångvårdens behof. Sedermera förordnades genom nådigt bref den 26 maj 1826, att tomtens återstående del, som dittills varit utarrenderad och begagnats till tomtplats för en segelduksfabrik samt till tobaksplantage, skulle öfverlemnas till styrelsen öfver fängelserna och arbetsinrättningarna i riket för att användas till en korrektionsanstalt för qvinnor emot årlig ersättning till allmänna barnhusinrättningen af 2,250 kronor, hvilken ersättning allt fortfarande af fångvårdsmedlen utbetalas. På grund af detta nådiga bref har det egentliga centralfängelset blifvit inrymdt i den byggnad, som förut varit till segelduksfabrik använd. Dessutom är på grund af nådiga brefvet den 14 november 1848 Stockholms stads kronohäkte för qvinnor inrättadt i östra längan af centralfängelset. Jemte detta fängelse är å ifrågasvarande tomt äfven uppfördt cellfängelset för Stockholms län.

Uti underdånig skrifvelse den 3 februari 1888 anförde fångvårdsstyrelsen, hurusom ej mindre centralfängelset å Norrmalm än äfven rikets två andra, i Norrköping och Göteborg belägna centralfängelser för qvinnor icke befunne sig i tidsenligt skick. Hvad särskildt anginge centralfängelset å Norrmalm, hade Riksdagens år 1886 församlade revisorer yttrat, att de vid besök på stället funnit ej allenast sjelfva fängelsebyggnaden utan äfven de till fängelset hörande ekonomilägenheter så väl i afseende på läge och byggnadssätt som med hänsyn till anordning och inredning i hög grad otidsenliga och för ändamålet otjenliga. Ett nytt centralfängelse i stället för det å Norrmalm uppförda vore således, enligt fångvårdsstyrelsens åsigt, af största behof påkalladt. Den tomt, hvarå nyssnämnda fängelse vore anlagdt, syntes emellertid, i anseende till det centrala läge tomten nu mera innehade, alltför dyrbar för att ifrågasättas till plats för det nya fängelset, hvartill komme, att en del af samma tomt behöfdes för genomförande af den för Stockholms stad fastställda regleringsplan. Till följd häraf hade styrelsen, under antagande, att allmänna barnhusinrättningen skulle önska att emot skäligt vederlag återförvärfva dispositionsrätten till tomten, hos direktionen öfver barnhusinrättningen begärt upplysning i detta hänseende. Till svar härå hade direktionen i skrifvelse den 7 oktober 1886 meddelat, att, under förutsättning och med vilkor, att barnhusinrättningen erhöle fri och oinskränkt dispositionsrätt öfver hela det numera återstående området af tomten, och således jemväl den del deraf, hvarå läns-cellfängelset vore uppfördt, direktionen, under förbehåll af Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall dertill, vore villig att af barnhusinrättningens medel

till fångvårdsstyrelsen utbetala 500,000 kronor och anskaffa annan lämplig tomtplats för länsfängelset. Sedermera hade direktionen i skrivelser den 29 september och den 27 oktober 1887 gifvit tillkänna, dels att direktionen till tomtplats för nytt länsfängelse hade att anvisa en inom Stockholm å Kungsholmen i kvarteret Kronoberg belägen, staden tillhörig tomt, för hvilken enligt med staden träffadt aftal direktionen skulle erlægga en köpeskilling af 97,500 kronor, dels ock att, om sistnämnda tomt ej komme att tagas i anspråk för uppförande af det nya länsfängelset, fångvårdsstyrelsen kunde påräkna att i stället få af direktionen uppbära 97,500 kronor; hvarjemte den kontanta ersättning, som direktionen förbundet sig att utgifva, kunde hållas styrelsen tillhanda i den mån arbetet med fångelsernas uppförande toge sin början och fortskrede. Fångvårdsstyrelsen hade derpå fört underhandlingar med Stockholms stadsfullmäktige angående upplåtande af mark till det nya centralfängelset, i hvilket afseende stadsfullmäktige erbjödo sig att med kronan träffa aftal, hvarigenom på vissa vilkor skulle för det ifrågasatta ändamålet af staden afstås ett vester om det å Långholmen anlagda centralfängelset för män befintligt område. Då de af stadsfullmäktige uppställda vilkor icke syntes vara från kronans sida antagliga, och då åtskilliga olägenheter i allt fall skulle föranledas genom sammanförandet af två stora centralfängelser bredvid hvarandra med en stor manlig och qvinlig bevakningspersonal, hade styrelsen ansett sig böra öfvergifva tanken på det nya centralfängelsets förläggande till Långholmen. Men då afsevärda fördelar skulle vinnas, om detta fängelse uppfördes i närheten af hufvudstaden, derifrån det hade att påräkna den jemförelsevis största kontingenten af sin personal, der jernvägar från rikets alla delar sammanlöpte, der fängelset komme att stå under närmare inseende och kontroll af fångvårdens centralförvaltning och der slutligen mindre svårighet skulle möta att anskaffa passande sysselsättning åt den stora fångpersonalen, hade, med hänsigt jemväl till den betydliga besparing i byggnadsutgift, eller 97,500 kronor, som skulle vinnas, derest den till tomt för nya länsfängelset erbjudna plats i kvarteret Kronoberg ej behöfde tagas i anspråk, styrelsen sökt skaffa sig upplysning, huruvida icke bland de under domänstyrelsens förvaltning lydande, kronan tillhöriga egendomar kunde finnas någon af den storlek och med det passande samt från länsresidenset icke alltför aflägsna läge, att den kunde lämpa sig för uppförande derstädes af såväl centralfängelset som cellfängelset för Stockholms län, hvarigenom de framtida årliga utgifterna för fångelsernas administration och ekonomi skulle kunna nedbringas. Bland sådana egendomar hade styrelsen funnit ett Karlbergs kungsgård

tillhörigt, af kongl. krigsskolan disponerad område vester om slottet vara lämpligt att till byggnadsplats användas, hvarförutom en angränsande kronolägenhet Nytomta borde, för ändamålsenlig placering af byggnaderna och förebyggande deraf, att främmande personer bosatte sig alldeles invid fängelset, på fångvården öfverlätas. Styrelsen hemstälde fördenskull, att Eders Kongl. Maj:t, under förutsättning att barnhusdirektionens ofvanberörda erbjudande godkändes samt nödiga medel derutöfver anvisades för uppförandet af de ifrågakända nya fängelserna, täcktes till plats för dessa byggnader anvisa förenämnda till Karlbergs kungsgård hörande område äfvensom på fångvården öfverlåta besittningsrätten till lägenheten Nytomta.

Öfver denna framställning afgåfvos underdåniga yttranden utaf åtskilliga myndigheter, deribland Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anförde, bland annat, att länsstyrelsen ansåge sig böra betrakta frågan endast i hvad den rörde länets cellfängelse. Härvid erinrades till en början, att nuvarande länsfängelset vore ur den synpunkt, länsstyrelsen hade att se saken, väl beläget samt i fråga om både utrymme och beskaffenhet i tillfredsställande skick, hvadan någon anledning till ombyggnad eller förflyttning af detta fängelse icke i och för sig förefunnes. Om emellertid till vinnande af andra för staten viktiga syften vore nödigt, att fängelset flyttades, borde det ej förläggas å en sådan plats, att länsstyrelsens befattning med fängelset måste väsentligen försvåras samt andra ur fångvårdens och rättskipningens synpunkt viktiga intressen uppoffras. Länsstyrelsen behöfde ej närmare utveckla betydelsen deraf, att länsstyrelsen stode i en ständig och lätt beröring med cellfängelset dels för utöfvande af den länsstyrelsen åliggande tillsyn öfver detsamma och dels för att länsstyrelsen måtte kunna å cellfängelset handlägga sådana ärenden, hvilka kräfde förhör med fångar. Vidare vore i Stockholms län, i följd af närbelägenheten till hufvudstaden, antalet af införpassade lösdrivare, som skulle förhöras, samt af polisförhör med häktade, större än i åtskilliga andra län. Att under sådana förhållanden hafva länsfängelset förlagdt utom residensstaden, aflägsse från länsstyrelsens arbetslokal, vore en känbar olägenhet. I händelse deraf föranleddes, att fångarne ständigt skulle forslas in till staden för att å landskansliets lokal undergå förhör, så strede detta mot den senare tidens grundsatser rörande fångars behandling, hvarjemte den kontroll öfver fängelset, som utöfvades genom länsstyrelsens *täta* besök derstädes, ginge förlorad. Rimligtvis kunde å andra sidan icke begäras, att landshöfding och landssekreterare eller

den tjenstförrättande länsstyrelsen skulle så ofta som erfordrades för förhör med fångar begifva sig på resa utom staden, helst detta ej kunde ske utan att inkräkta på expeditionstiden och arbetena å embetsrummet. En annan olägenhet uppstode i följd af behovet af ständiga budskickningar emellan länsstyrelsen och fängelset för att kunna med vederbörlig skyndsamhet befordra till och från fängelset protokoll, utslag, prestbevis, förpassningar med flere dylika handlingar. Den nuvarande be-
tjeningen vid länsstyrelsen kunde omöjligen medhinna att för sådana ärenden begifva sig utom staden, och att anlita postgång skulle medföra ett mången gång betänkligt försenande af expeditionen, då svar eller åtgärd erfordrades redan samma dag, hvarvid särskildt borde bemärkas, att Stockholms länsfängelse hade stor betydelse såsom tillfälligt förvaringshåkte för transportfångar. Slutligen ansåge länsstyrelsen böra åtminstone något beröras, hurusom fångforslingskostnaderna säkerligen komme att icke så obetydligt ökas genom länsfängelsets förläggande utom staden. Under återopande hufvudsakligen af dessa skäl afstyrkte Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande nådigt bifall till fångvårdsstyrelsens framställning.

Fångvårdsstyrelsen, som lemnades tillfälle att i ärendet vidare sig yttra, inkom i anledning häraf med underdånig skrifvelse af den 3 december 1888. Deri anfördes särskildt till genmål å Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes invändningar, att, ehuru styrelsen för sin del icke kunde hafva något väsentligt att erinra, derest, med bibehållande af länsfängelset i dess nuvarande skick, tomten n:o 17 i kvarteret Barnhuset i öfrigt användes till uppförande af det nya centralfängelset, en dylik anordning, hvarigenom allmänna barnhusinrättningens anbud att för tomten erlægga 597,500 kronor förfölle, sannolikt ej skulle vinna Eders Kongl. Maj:ts nådiga godkännande; att förbindelsen emellan länsresidenset och det nya länsfängelset blefve genom ångbåts-, jernvägs- och blifvande spårvägs-lägenhet mycket lätt, hvarjemte styrelsen tänkt föreslå uppförandet i länsfängelsets stat af ett anslag att af länsstyrelsen disponeras för dess resor till länsfängelset; att, då länsstyrelsens besök å fängelset icke torde kunna beräknas till flera än ett å två i veckan, hvarken någon forsling af fångar eller eftersättande af kontrollen syntes behöfva föränledas af fängelsets förläggande till Karlberg, allenast länsstyrelsen för sina resor dit finge till sitt förfogande nödigt anslag, som i alla händelser måste blifva en ren obetydlighet i förhållande till de årliga besparingar beträffande administration och ekonomi, som vunnes genom båda fångelsernas uppförande på samma plats; att, hvad anginge länsstyrelsens förmenande, att olägenhet skulle uppstå genom behovet

af ständiga budskickningar mellan länsstyrelsen och fängelset, i Stockholms länsfängelsets stat funnes uppförda löner till tre ordinarie gevaldiger samt arfvode till en extra gevaldiger att i mån af behof användas, hvarjemte, med anledning af länsstyrelsens framställning om någon särskild ersättning åt dessa gevaldiger, som det åläge att dagligen klockan 12—2 vara å landskansliet tillstädes för att afvakta order, Eders Kongl. Maj:t genom nådiga bref den 16 februari 1877 och den 30 december 1884 åt en hvar af dem anvisat ett årligt arfvode af 150 kronor; vid hvilka förhållanden och då i följd deraf, att numera ransakningar med häktade personer inom Södra Roslags och Södertörns domsagor i allmänhet hölles å länsfängelset, nämnde gevaldigers tid syntes mer än förut kunna tagas i anspråk för uppvaktningar å landskansliet och budskickningar, samt dels i alla händelser telefonförbindelse måste komma att upprättas emellan landskansliet och länsfängelset, dels ock nödiga anslag till budskickningar, derest framställning derom af länsstyrelsen gjordes, antagligen ej komme att nekas, länsstyrelsens anmärkning uti ifrågavarande del syntes ej förtjena afseende; samt att, enär inom Stockholms stad fängstransporterna från och till jernvägsstation eller ångbåt för närvarande verkställes med skjuts, den tillökning i skjutskostnaden, som genom länsfängelsets förläggande till Karlberg skulle föranledas, torde blifva af ringa betydelse. Slutligen, och för den händelse förslaget om fängelsernas förläggande till området för Karlbergs kungsgård ej skulle vinna nådigt bifall, hemstälde styrelsen, att Eders Kongl. Maj:t måtte medgifva, att fängelserna uppfördes antingen å den Haga kongl. lustslott tillhöriga, norr om jernvägen till Värtan belägna del af egendomen Bellevue eller ock å den intill Albano jernvägsstation gränsande, vid Brunnsviken belägna del af kongl. Djurgården; varande vid fångvårdsstyrelsens skrifvelse fogadt ett af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande till fångvårdsstyrelsen aflåtet bref, deri Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande förklarat sig ej böra afstyrka länsfängelsets förläggande till Bellevue, derest det eljest kunde anses lämpligt att upplåta denna plats för fångvårdens behof, dock att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hänvisande till sitt föregående utlåtande, gjorde det förbehåll, att all budskickning mellan länsstyrelsen och länsfängelset, som förekomme dagligen, skulle besörjas genom fängelsets vaktbetjening, i händelse fängelset förlades så aflägsset från länsstyrelsens embetslokal, som nu vore i fråga.

Sedan i skrifvelse den 4 maj 1889 dåvarande chefen för justitiedepartementet anmodat fångvårdsstyrelsen att låta anställa värdering genom sakkunniga personer för åstadkommande af utredning om verk-

liga försäljningsvärdet å ifrågavarande i kvarteret Barnhuset belägna tomt med derå uppförda byggnader, öfverlemnade fångvårdsstyrelsen ett den 28 juni 1889 dagtecknad utlåtande af intendenten vid öfverintendentsembetet F. G. A. Dahl och arkitekten, professoren E. A. Jacobson öfver en af dem, uppå styrelsens anmodan, hållen sådan värdering jemte en i Stockholms stadsingeniörskontor upprättad karta öfver tomten, å hvilken karta vissa delar af tomten indelats till gator och tomtplatser med föranledande af ett emellan barnhusdirektionen och staden angående tomtens reglering vilkorligen träffadt aftal. Enligt utlåtandet hafva värderingsmännen, som ansett tomten böra upptagas till det värde den obebbyggd skulle betinga samt husen värderas efter de grunder, som vanligtvis beräknas för rifning och dervid erhållna materialier, uppskattat tomtens dels till hela dess utsträckning, 306,570 kvadratfot, efter tre kronor kvadratfoten till 919,710 kronor, dels ock med hänsyn till den å nyssnämnda karta utstakade reglering af tomten, hvarvid förrättningsmännen åsatt densamma ett uppskattningsvärde af 1,161,445 kronor, eller således 241,735 kronor mer än enligt den förstnämnda värderingen. Dock hafva förrättningsmännen förklarat, att denna beräknade högre vinst af 241,735 kronor vore så tvifvelaktig, att den knappast kunde i verkligheten påräknas. Hvad slutligen angår de å tomtens uppförda byggnader, hafva värderingsmännen anført, att cellfängelset vore uppfördt med särdeles stor omsorg. Grunden syntes vara mycket god och äfven öfriga delar vore utan anmärkning. Värdet af materialier, som efter cellfängelsets rifning blefve sålda, kunde uppskattas till omkring 20,000 kronor. Den komplex af byggnader, som vore upplåten till centralfängelse för qvinnor, hade deremot befunnits så bristfällig, att ersättningen för efter rifningen användbara materialier knappast torde betäcka rifningskostnaderna.

Genom nådigt beslut den 13 juni 1890 fann Eders Kongl. Maj:t de af fångvårdsstyrelsen gjorda framställningar icke kunna bifallas; hvarjemte Eders Kongl. Maj:t anbefalde styrelsen att taga under vidare ompröfning frågan, på hvilken plats de båda fängelserna lämpligen skulle kunna ombyggas, och med förnyadt underdånigt förslag i detta afseende inkomma, afvensom i sammanhang dermed meddela upplysning angående de tillämnade fängelsebyggnadernas storlek och inredning samt ungefärliga beloppet af de kostnader, uppförandet af byggnaderna — oberäknadt utgifterna för anskaffande af sjelfva tomten, om sådana erfordrades — och för grundläggningsarbeten komme att kräfva.

Till åtlydnad af denna befallning har fångvårdsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 20 sistlidne mars afgifvit förnyadt betänkande i

ämnet. Styrelsen har nu föreslagit, att de nya fängelserna måtte uppbyggas på den i Solna socken, Danderyds skeppslag af Stockholms län belägna, kronan tillhöriga lägenheten Stenbrottet.

Angående denna lägenhet har domänstyrelsen i infordradt utlåtande upplyst, att den förut tillhört Karlbergs kungsgård, men sedermera blifvit derifrån skild och åsatt $\frac{15}{64}$ mantal; att lägenheten enligt af förste landtmätaren J. E. Schütz år 1882 deröfver upprättad karta med beskrifning innehåller en areal af tillsammans 9 hektar 43 ar 50 kvadratmeter, deraf 95 ar 40 kvadratmeter tomter och trädgård, 6 hektar 73 ar åker, 4 ar 30 kvadratmeter lindor samt 1 hektar 70 ar 80 kvadratmeter backar och impediment; att några kronan tillhöriga byggnader icke finnas uppförda å lägenheten; att, då till följd af dess belägenhet alldeles invid Stockholms stad med kronans fördel ansetts mera förenligt att lägenheten försålles än att den fortfarande utarrenderades, Eders Kongl. Maj:t, på domänstyrelsens hemställan, år 1888 bemyndigat styrelsen att i afvaktan på bättre försäljningskonjunkurer upplåta lägenheten på arrende under fem år från den 14 mars 1889; att till följd häraf domänstyrelsen den 7 september 1888 afslutat kontrakt med nuvarande arrendatorn Bruno Ambrosiani att under tiden till den 14 mars 1894 arrendera lägenheten mot årligt arrende af 1,300 kronor; samt att i detta kontrakt icke finnes stadgad skyldighet för arrendatorn att före arrendetidens slut afstå lägenheten eller någon del deraf; varande tillika af domänstyrelsen förklaradt, att styrelsen icke hade något att erinra mot lägenhetens användande efter den 14 mars 1894 på sätt nu blifvit ifrågasatt.

Fångvårdsstyrelsen har till stöd för sin senast gjorda framställning anført, att lägenheten Stenbrottet, som gränsade i vester intill Karlbergs kungsgård och i öster till Stockholms stads område, erbjöde godt utrymme för att placera fängelserna med tillhörande byggnader på det fördelaktigaste sätt och så, att fängelserna i framtiden ej kunde röna något menligt inflytande af de byggnader, som inom angränsande kvarter kunde komma att uppföras. Den olägenhet, som för Stockholms länsstyrelse skulle kunna anses ligga i länsfängelsets afstånd från sagda myndighets embetslokaler, förringades i högst väsentlig mån af den omständighet, att fängelset komme att ligga blott några minuters väg skildt från den i närheten af Norrtull å jernvägen till Värtan befintliga station. Vid de grundborrningar, styrelsen låtit verkställa, hade utrönts, bland annat, att å de platser, der fängelsebyggnaderna vore afsedda att uppföras, berggrund mötte nära under jordytan, att några mera betydande sprängnings- och jordschaktningsarbeten icke behöfde ifråga-

komma, samt att sannolikt vore, att vatten, åtminstone för tvätten och ekonomien, borde genom brunnsborrning kunna på platsen erhållas.

Med fångvårdsstyrelsens underdåniga skrifvelse äro äfven öfverlemnade af dess biträdande arkitekt uppgjorda ritningar till de nya fångelserna jemte kostnadsförslag och beskrifningar.

I fråga om fångelsernas storlek och inredning har fångvårdsstyrelsen anført väsentligen följande.

Beträffande först *det nya länscellfängelset* hade styrelsen icke haft skäl att föreslå någon mera hufvudsaklig afvikelse från det nuvarande länsfängelsets storlek och inredning. Detta fängelse, som öppnades i december 1846 och hvars uppförande kostat cirka 228,000 kronor, innehölle i tre våningar nittio ljusa och tre mörka celler jemte bostadslägenhet för direktör, vaktmästare och vaktqvinna, nödiga vaktrum samt domstolslokal för hållande af ransakningar i brottmål. Under det att i nuvarande fängelset bostadslägenheterna sålunda vore förlagda i den egentliga fängelsebyggnaden, hvarigenom svårighet mötte att kunna förhindra beröring mellan fångarne och tjänstemännens familjer och hushåll, hade i det nu uppgjorda förslaget bostadslägenheterna för direktör och vaktmästare äfvensom ransakningslokalen blifvit förlagda i en särskild byggnad utanför den mur, som skulle omsluta fängelset. Nämnda särskilda byggnad vore genom en täckt gård satt i förbindelse med fängelsets administrationsbyggnad, från hvilken man genom en passage inkomme i det egentliga fängelset. Detta innehölle, likasom det nuvarande länsfängelset, i tre våningar nittiotre celler, hvarjemte föreslagits, att i nya fängelsets jordvåning skulle, såsom förhållandet vore vid kronohäktet å Långholmen och länsfängelset i Gefle, inredas sex arbetsceller för gröfre yrken och två straffceller. Dessutom afsåge förslaget inredande likaledes i fängelsets jordvåning af tio celler för förvarande af transportfångar. För fängelsets sex gifta vaktkonstaplar funnes för närvarande icke några bostäder anordnade, utan åtnjöte de i stället, jemlikt 1890 års Riksdags beslut, en kontant årlig hyresersättning, som blifvit bestämd att utgå med 150 kronor till en hvar af dem. Då fängelset skulle förläggas utom stadens område, vore antagligt, att stora svårigheter komme att möta att i fängelsets närhet anskaffa bostäder åt dessa konstaplar, hvarför en särskild konstapelsbyggnad blifvit till uppförande föreslagen.

Vidkommande derefter *det nya centralfängelset*, vore de tre centrala straff- och tvångsarbetsanstalterna för qvinliga fångar, nemligen i Norrköping, i Göteborg och å Norrmalm, afsedda för qvinnor, dömda till straffarbete utöfver två år och till tvångsarbete. I Norrköpings central-

fängelse hade under senaste åren förvarats de för förfalskningsbrott, mened, mordbrand, stöld och rån dömda, hvilkas antal vid slutet af år 1890 uppgått till 96. I Göteborgs centralfängelse hade intagits de kvinnor från södra och vestra delarne af riket, som blifvit dömda för barnamord och hvilkas antal vid 1890 års slut utgjort 66. I centralfängelset å Norrmalm hade förvarats dels alla öfriga till straffarbete utöfver två år dömda kvinnor, hvilkas antal vid 1890 års slut utgjort 126, och dels inom den s. k. smedjegårdsafdelningen de kvinnor, som enligt lagen angående lösdrivares behandling den 12 juni 1885 dömts att undergå tvångsarbete; utgörande dessas antal vid 1890 års slut 129. Härförutom voro vid slutet af samma år i det med centralfängelset sammanbyggda kronohäktet, afsedt att emottaga de kvinnor, som inom Stockholms stad dömdes till fängelsestraff eller straffarbete i två år och derunder, förvarade 27 kvinnor. Då emellertid ofvannämnda lag i § 7 stadgade, att tvångsarbete skulle förrättas i allmän tvångsarbetsanstalt, så ordnad, att för brott straffade i allmänhet särskildes från andra, hade styrelsen ansett, att det nya centralfängelset borde afses uteslutande till straffängelse samt att, efter dess fullbordande, de till tvångsarbete dömda kvinnor borde intagas vid fängelserna i Norrköping och Göteborg, hvilka fängelser för detta ändamål och för en ringa kostnad skulle förses med nattceller. Det nya för hela riket afsedda centralfängelset borde innehålla tillräckligt antal dagceller icke endast för de kvinnor från Stockholms stad, hvilka, dömda till fängelsestraff eller straffarbete i två år och derunder, skulle enligt nådiga förordningen den 21 december 1857 under hela strafftiden i enrum förvaras, utan äfven för de kvinnor, dömda från rikets alla delar till straffarbete utöfver två år eller för lifstiden, hvilka enligt nådiga förordningen den 30 maj 1873 skulle vid bestraffningens början hållas i enrum en sjettedel af den ådömda strafftiden, dock icke under sex eller öfver tolf månader — en lagbestämelse, som i brist på dagceller vid våra kvinnoängelser allt hittills icke kunnat vinna tillämpning. Vidare erfordrades ett tillräckligt antal dagceller för disciplinära och andra behof äfvensom reservceller. För kvinnor, dömda i Stockholm till fängelse eller straffarbete i två år och derunder, erfordrades, efter hvad erfarenheten visat, dagceller till ett antal af minst 30. Enligt en vid fängvårdsstyrelsens skrifvelse fogad bilaga, upptagande antalet under 10-årsperioden 1880—1889 i riket till straffarbete utöfver två år eller för lifstiden dömda kvinnor, jemte beräkning, huru lång tid af straffet skolat i enrum eller i gemensamhet aftjenas, visade sig, att för tillämpning af 1873 års förordning i medeltal erfordrades 50 dagceller. För närvarande funnes vid fängelset å

Norrmalm 24 disciplinärceller; och torde för detta ändamål och såsom reservceller böra afses ett antal af 35. Det behöfliga antalet dagceller kunde således beräknas till 115. För gemensamhetsfångarne hade styrelsen icke haft skäl att föreslå något annat system än det allt sedan 1870 vid de manliga fängelserna följda eller systemet med nattceller med arbete under dagen i gemensamhetsrum i mindre afdelningar. Enligt ofvannämnda bilaga skulle, om förhållandena under åren 1880—1889 lades till grund för beräkningen, erfordras 260 nattceller; men då i följd af de lindrigare straffbestämmelser, förnämligast för barnamord och stöld, som genom lagen den 20 juni 1890 angående ändring i vissa delar af strafflagen trädte i kraft, strafftiderna antagligen komme att icke obetydligt reduceras, hade styrelsen trott ett antal af 180 nattceller böra vara tillräckligt; och hade i öfverensstämmelse härmed ritningen blifvit uppgjord. Den af en omslutningsmur på alla sidor omgifna fängelsebyggnaden bestode af: två entrébyggnader, genom en portgång skilda från hvarandra, administrationsbyggnaden eller södra flygeln, nattcellbyggnaden, omfattande östra och västra flyglarne, samt dagcellbyggnaden eller norra flygeln. Dessutom skulle inom omslutningsmuren och i gränsen intill länsfängelset uppföras ekonomibyggnaden. Fängelsets åbyggnader, afsedda att uppföras utom omslutningsmuren, utgjordes af en boställsbyggnad för direktör, kamrerare, predikant, bevakningsbefälhavare och arbetsföreståndare, en boställsbyggnad för gifta konstaplar och en sådan byggnad för den qvinliga bevakningspersonalen.

Hvad angår fängelsernas belysning, ventilation och uppvärmning anför fängvårdsstyrelsen, att, enligt förslagen, så väl centralfängelset som länsfängelset äfvensom den yttre omgifningen skulle få elektrisk belysning, hvilket belysningssätt syntes vara att föredraga framför hvarje annat, på grund af den trygghet, det skänkte mot eldfara och åverkan, dess sanitära företräde och dess utomordentliga lätthet att handtera. Härtill komme, att fängelsebyggnadernas inbördes läge tilläte att förena belysningsmaskinerna i samma maskinhus, beläget midt emellan dem båda, hvarigenom anläggningskostnaden kunde icke obetydligt nedbringas, samt att affoppsånga från belysningsapparaterna förefunnes i tillräcklig myckenhet för att kunna tjena jemväl till uppvärmning af centralfängelsets lokaler. Då emellertid den öfverflödiga affoppsångan från belysningsapparaterna icke räckte till att förse länsfängelset med dess behof af värme, blefve det nödigt att för detta fängelse använda ett kalorifer-varmluftssystem i likhet med det, som funnes infördt i de nya gardeskasernerna i Stockholm och befunnits billigt, lättskött och icke eldfarligt.

Fängvårdsstyrelsen har vidare, rörande kostnaderna för de ifråga-

ställda nya fängelserna, anført, att då enligt förslagen dessa kostnader uppginge för centralfängelset till 798,479 kronor 70 öre och för länsfängelset till 298,597 kronor 40 öre, utgiften för båda de nya fängelsebyggnaderna alltså skulle utgöra 1,097,077 kronor 10 öre. Till bestridande af en del utaf denna utgift förefunnes den tillgång af 597,500 kronor, som direktionen öfver allmänna barnhusinrättningen erbjudit sig att betala för återbekommande af oinskränkt egande- och dispositionsrätt till den tomt i kvarteret Barnhuset, som nu af fångvårdsstyrelsen disponerades. För bedömande deraf, huruvida berörda lösesumma, 597,500 kronor, vore skäligen, hänvisade fångvårdsstyrelsen till förut omnämnda, af intendenten Dahl och professoren Jacobson verkställda värdering å tomten. Till de summor, hvartill vid denna värdering tomtens försäljningsvärde efter skilda grunder uppskattats, eller respektive 919,710 kronor och 1,161,445 kronor, borde läggas det af värderingsmännen beräknade belopp af cirka 20,000 kronor för de materialier, som efter rifning af fångvården tillhöriga, på tomten uppförda byggnader kunde anses brukbara. Den af barnhusdirektionen bjudna summan utgjorde således i hvarje fall mer än hälften af det värde, som området vid försäljning ansågs kunna betinga år 1889, då tomtprisen otvifvelaktigt voro högre än för närvarande; och styrelsen kunde för sin del ej finna annat, än att lösesumman vore för statsverket fullt antaglig, helst om i betraktande toges, att statsverket, i fall det nya centralfängelset skulle uppföras på samma plats, der nuvarande centralfängelset låge, finge ensamt för byggnadens uppförande vidkännas en kostnad, som enligt ofvannämnda beräkning uppginge till cirka 800,000 kronor och till följd af grundens dåliga beskaffenhet antagligen komme att förhöjas med ytterligare omkring 100,000 kronor. Afräknades nu från sammanlagda kostnaden för båda fängelsebyggnaderna ifrågavarande lösesumma 597,500 kronor, så återstode ..... Kr. 499,577: 10 såsom det belopp, hvilket på extra stat skulle behöfva hos Riksdagen äskas.

Då emellertid statsverket för framtiden gjorde en årlig besparing af dels arrendet för tomten Kr. 2,250: — och dels de hyresersättningar, som af fångvårdens förslagsanslag beräknades utgå:

till predikanten vid centralfängelset	Kr. 600: —
» kamreraren »	d:o » 900: —
» 6 konstaplar »	d:o » 900: —
» 6 d:o » länsfängelset.....	» 900: — » 3,300: —

eller tillsammans ..... Kr. 5,550: —

Transport Kr. 499,577: 10

	Transport Kr. 499,577: 10
hvilken summa, kapitaliserad efter 4 %, gjorde ett kapital af	» 138,750: —
<hr/>	
blefve den utgift, som statsverket skulle få i verkligheten vidkännas för erhållande af de båda nya och fullt tidsenliga fängelserna	Kr. 360,827: 10.

I fråga om tiden för fängelsebyggnadernas påbörjande har fängvårdsstyrelsen slutligen uttalat den åsigt, att ur flere synpunkter vore önskligt, att dermed icke uppsköttes längre än nödvändigheten fordrade. Under den tid, som förflutit sedan år 1886, då frågan om centralfängelsets ombyggnad först väcktes, hade styrelsen nemligen icke ansett lämpligt att på det gamla fängelsets vidmakthållande nedlägga andra kostnader, än som varit af högsta behof påkallade; och då fängelset redan länge tarfvat genomgripande reparationer, men dessa af nyss antydda skäl uppskjutits, så vore det tydligt, att fängelset icke under någon längre tid kunde, utan nedläggande derå af ganska betydliga kostnader, bibehållas i brukbart skick. För barnhusinrättningen och Stockholms stad, för hvilken senare det vore angeläget att de af stadens fullmäktige beslutade trafikleder, som förbunde den så kallade Vasastaden med Barnhustorget, så fort som möjligt kunde komma till stånd, vore fängelsebyggnadernas snara bortflyttande jemväl ett ej ringa önskuingsmål. Fängvårdsstyrelsen förestälde sig också, att någon större svårighet icke skulle möta att med arrendatorn af kronolägenheten Stenbrottet träffa öfverenskommelse om arrendets upphörande före den 14 mars 1894, då hans arrendekontrakt löpte till ända; och så snart en sådan öfverenskommelse träffats, skulle byggnadsarbetena genast kunna taga sin början, då ju styrelsen hade till sitt förfogande den summa af 597,500 kronor, som barnhusdirektionen utfäst sig att betala och hvilken, enligt gjord beräkning, borde vara tillräcklig för utgifterna under de två första byggnadsåren. Det anslag, som af Riksdagen måste begäras, skulle alltså icke behöfva utgå förr än från och med tredje året efter det, då byggnadsarbetena tagit sin början, och skulle fördelas på de två eller tre derpå följande åren.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har fängvårdsstyrelsen underdånigt hemställt, att Eders Kongl. Maj:t, med godkännande af ofvan omförmälda utaf direktionen öfver allmänna barnhusinrättningen gjorda erbjudande, hos Riksdagen täcktes göra framställning derom, att Riksdagen för uppförande af ett centralfängelse för qvinnor samt ett nytt cellfängelse för Stockholms län, beräknade med tillhörande byggnader att efter afdrag af det af barnhusinrättningen utfästa bidrag kosta tillsammans 499,577 kronor 10 öre, ville medgifva, att kronolägenheten Stenbrottet

mätte till fångvårdens disposition öfverlåtas efter nuvarande arrendetidens utgång den 14 mars 1894 eller dessförinnan, derest nuvarande arrendatorn på vilkor, som af Eders Kongl. Maj:t kunde finnas antagliga, vore hugad från arrendet afstå.

I anledning af denna fångvårdsstyrelsens framställning har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län enligt nådig befallning ånyo inkommit med underdånigt utlåtande.

Deri åberopas till en början, hurusom länsfängelsets förflyttning utom stadens område måste, på sätt närmare blifvit utveckladt i Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förut i ärendet afgifna utlåtande af den 25 maj 1888, vålla allvarsamma olägenheter både för länsstyrelsen och med afseende å fångforslingen. Det blefve, länsstyrelsen veterligen, det första fall i riket, då ett länsfängelse komme att förläggas utom den stad, der länsstyrelsen hade sitt säte, och olägenheten deraf måste framträda i öppen dag, när man betänkte vare sig att länsstyrelsen för närvarande minst en gång i veckan hölle sessioner å länsfängelset eller att fångarne behöfde inställas till kansliförhör hos länsstyrelsen, hvilket äfven nu ofta måste ske, för att icke öfriga arbeten å landskansliet skulle eftersättas genom besök å länsfängelset, men än oftare måste förekomma, när efter förflyttningen besöken skulle blifva än mera tidsödande. Om emellertid af andra skäl länsfängelsets flyttning icke kunde undvikas och lämplig plats därför omöjligen stode att erhålla inom stadens område, utan måste sökas utom detsamma, kunde länsstyrelsen ur närbelägenhetens synpunkt icke rigta någon anmärkning mot den nu föreslagna platsen, såsom åtminstone omedelbart gränsande intill staden. Vid länsstyrelsens besök på stället hade dock befunnits, att särskildt länsfängelset vore afsedt att uppföras i omedelbart granskap till den för hufvudstadens räkning nyanlagda stationen vid Stockholm—Värta-banan för lastning af latrin och sopor, hvarför länsstyrelsen funnit nödigt att från t. f. förste provinsialläkaren i länet infordra yttrande, huruvida någon olägenhet ur sanitär synpunkt vore att befara i följd af nämnda granskap. Ehuru enligt det af bemälde läkare afgifna yttrande några sanitära vådor icke skulle vara förenade med länsfängelsets förläggande till den föreslagna platsen, torde dock de i nämnda yttrande erkända olägenheterna af dålig lukt från sopstationen samt den besvärande mängden af flugor under sommartiden i granskapet af en dylik station väl påkalla att länsfängelset förlades på större afstånd från nämnda station än af fångvårdsstyrelsen föreslagits. Icke ens ett längre afstånd af 30 meter, som t. f. förste provinsialläkaren föreslagit, syntes dervid fullt nöjaktigt, utan skulle i länsstyrelsens tanke en vida bättre byggnadsplats å lägenheten Stenbrottets vidsträckta område vinnas för

länsfängelset, om det uppfördes å den högre belägna delen af lägenheten eller ungefär på den plats, der nuvarande arrendatorns boningshus och ladugård vore belägna. Mot de uppgjorda ritningarne till länsfängelset och den dermed förbundna entré- eller administrationsbyggnad, jemväl inrymmande ransakningslokaler, hade länsstyrelsen intet att erinra, utan syntes den föreslagna inredningen tvärt om vara särdeles ändamålsenlig. Hvad anginge frågan om kronolägenheten Stenbrottets upplåtelse för ifrågasvarande vigtiga statsbehof, kunde naturligtvis deremot enligt länsstyrelsens förmenande ingen betänklighet möta, så vida platsen ansåges för ändamålet lämplig. Då länsstyrelsen tillsport lägenhetens arrendator, på hvilka villkor han skulle vilja frånträda arrendet redan den 14 mars 1892, hade han förklarat sig fordra 50,000 kronor i afträde eller det belopp, hvartill han uppskattade å lägenheten befintliga byggnader, hvilka samtliga tillhörde honom. Dessa hus skulle han mot erhållande af förenämnda summa vilja afstå till kronan. Hans ersättningsanspråk vore enligt länsstyrelsens åsigt oskäligt högt, men då det ej kunde blifva behöfligt att taga lägenheten i anspråk för kronans räkning så tidigt som den 14 mars 1892 och då det efter länsstyrelsens förmenande vore bättre att inleda underhandlingar med arrendatorn om ett tidigare frånträdande af arrendet, om sådant erfordrades, först sedan hufvudfrågan blifvit afgjord, hade länsstyrelsen ansett något vidare icke böra för närvarande åtgöras för att bereda kronan tillfälle att tidigare disponera lägenheten. Slutligen och då, i händelse af länsfängelsets förflyttning utom Stockholm, landssekreteraren och landskamreraren vore berättigade till ersättning enligt gällande resereglemente för hvarje gång de infunne sig å länsfängelset, hemstälde länsstyrelsen underdånigst, huruvida icke denna ersättning skäligen borde utgå af fångvårdsmedel; hvarjemte länsstyrelsen vidblefve sitt förut gjorda förbehåll derom, att all budskickning emellan länsstyrelsen och länsfängelset efter dettas förläggande utom staden skulle besörjas af länsfängelsets vaktbetjening.

T. f. förste provinsialläkaren har i sitt af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande åberopade och insända yttrande anfört, att den af Stockholms stad invid Värtabanan anlagda stationen för lastning af latrin och sopor vore belägen omkring 90 meter från närmaste sida af det å ritningarne inlagda nya länsfängelset. De olägenheter, som, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, kunde uppstå af granskap till sopstationen, skulle bestå dels i lukt af karbolsyra, hvarmed de vid stationen använda kärl försattes, och dels om sommaren af flugsvärmar i besvärande mängd. Sistnämnda olägenhet torde likväl kunna lemnas åsido, och, hvad anginge olägenheten af karbolsyrelukten, hvilken i sanitärt hänseende icke med-

förde någon fara, torde densamma snart nog upphöra, då kärnen numera så väl rengjordes, att karbolsyretillsatsen blefve obehöfelig. Sopplastningen vore det enda, hvaraf olägenheter kunde befaras. Men anstalter vore redan påtänkta att så mycket som möjligt förhindra den omgifvande luftens beröring med illaluktande afskräden, i hvilket fall obehaget deraf skulle blifva föga känbart. På dessa och andra anförda skäl har t. f. förste provinsialläkaren kommit till den slutsats, att inga sanitära vådor vore förenade med länsfängelsets förläggande till den nu föreslagna platsen å kronolägenheten Stenbrottet samt att de olägenheter af dålig lukt, som skulle kunna uppstå af sopstationens granskning, kunde väntas betydligt förminskade genom förbättrade anordningar derstädes och genom byggnadsplatsens förläggande 30 meter nordnordvest om den nu föreslagna platsen samt trädplanteringars anbringande derifrån ned mot jernvägen.

Till följd af nådig remiss har öfverintendentsembetet den 4 sistlidne augusti i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, deri embetet — med förmälan att vid granskning af de uppgjorda byggnadsritningarne förekommit åtskilliga mindre väsentliga anmärkningar i afseende å behandlingen af vissa fasader äfvensom i några fall konstruktionen och inredningen, hvarefter fångvårdsstyrelsens biträdande arkitekt å ritningarne vidtagit de af embetet såsom nödiga ansedda rättelserna — förklarar, att sockelpartierna vid hufvudportalen å centralfängelset lämpligast borde erhålla det förändrade utseende, som å ett vid fasadritningen till nämnda fångelsebyggnad fästadt blad närmare utmärkts. Och har öfverintendentsembetet icke funnit skäl till anmärkning vare sig mot den föreslagna byggnadsplatsen eller mot de uppgjorda kostnadsförslagen; dock har embetet erinrat, att något arfvodesbelopp för kontrollant under byggnadstiden icke finnes i kostnadsförslagen upptaget.

Fångvårdsstyrelsen har sedermera i underdånig skrifvelse af den 5 sistlidne oktober tillkännagifvit, att styrelsens biträdande arkitekt afstyrkt den af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslagna flyttning af länsfängelset från den punkt, detsamma å situationsplanen innehade, till en plats öster om centralfängelset, men att arkitekten deremot ansåge, att något hinder icke förefunnes mot det af t. f. förste provinsialläkaren framställda förslag angående länsfängelsets flyttning 30 meter mot norr eller närmare till centralfängelset, samt att tvärt om länsfängelset utan olägenhet torde kunna flyttas ända till 50 meter norr om sitt nu föreslagna läge, om nemligen äfven maskinhuset flyttades 10 meter norrut och länsfängelsets fånggårdar förlades söder om detsamma i likhet med hvad en af arkitekten uppgjord, vid fångvårdsstyrelsens skrifvelse fogad situationsplan utvisade. Genom denna, af arkitekten förordade ändring

skulle ock, enligt hans åsigt, vinnas full säkerhet mot obehag från sopstationen, helst densamma kunde skiljas från fängelsets omgifning äfven genom trädplanteringar.

I omförmälda underdåniga skrifvelse af den 5 oktober har fångvårdsstyrelsen vidare anfört, att med hänsyn till innehållet i t. f. förste provinsialläkarens yttrande och derest, såsom styrelsens biträdande arkitekt nu föreslagit, länsfängelset förlades 50 meter längre norrut än som förut blifvit ifrågakäldt, de af länsstyrelsen uttalade farhågor för olägenheter från sopstationen borde vara undanröjda. Hvad länsstyrelsen andragit rörande vidtagande af åtgärder för att bereda kronan tillfälle att tidigare än den 14 mars 1894 disponera lägenheten Stenbrottet föranledde ingen anmärkning af fångvårdsstyrelsen. Beträffande länsstyrelsens hemställan, att landssekreteraren och landskamreraren tillkommande reseersättning måtte få utgå af fångvårdsmedlen samt att all budskickning mellan länsstyrelsen och länsfängelset måtte besörjas af länsfängelsets vaktbetjente, åberopade fångvårdsstyrelsen hvad redan blifvit af styrelsen anfördt i dess underdåniga utlåtande af den 3 december 1888. I anledning af öfverintendentsembetets anmärkning beträffande sockelpartierna vid centralfängelsets hufvudportal hade styrelsens biträdande arkitekt tillstyrkt, att omförmälda sockelpartier måtte få det förändrade utseende, som blifvit af öfverintendentsembetet föreslaget, emot hvilken förändring icke vore något att från fångvårdsstyrelsens sida erinra. Vidare hade arkitekten anfört, att det naturligtvis ålåge honom i egenskap af styrelsens arkitekt att kontrollera arbetets utförande, men att, då ritningarnes utarbetande, entreprenadernas uppgörande och de många öfriga arbeten, som blefve en följd af ett så stort byggnadsföretag, jemte de expeditionsgöromål, som ålåge honom i nyssnämnda egenskap, torde taga i anspråk en stor del af hans tid, samt ett dylikt arbete fordrade en ständig och oafslätlig tillsyn på byggnadsplatsen, arkitekten ansåge byggnadssumman böra höjas med 10,000 kronor, hvilken summa borde vara för ändamålet tillräcklig under förutsättning, att arbetet komme att fortgå under en tid af 4 å 5 år. Jemväl fångvårdsstyrelsen funne sig böra tillstyrka byggnadssummans höjning med 10,000 kronor, då vid uppförandet af så dyrbara byggnader, som de nu ifrågasatta, hvilka, beräknade att kosta cirka 1,100,000 kronor, måste uppföras på entreprenad, nödig försigtighet bjöde, att arbetenas utförande under hela byggnadstiden ständigt öfvervakades af en utaf styrelsen anställd kontrollant, och ett årligt arfvode af omkring 2,000 kronor icke för en dertill kvalificerad person torde kunna anses för högt.

Sedermåra har, till belysning af förslaget om ändringar i de upprättade byggnadsritningarne, från fångvårdsstyrelsen öfverlemnats en af dess

biträdande arkitekt den 12 sistlidne september afgifven promemoria, enligt hvilken ändringarne bestode, förutom af den redan omförmälda flyttningen af länsfängelset och dess fånggårdar jemte maskinhuset, jemväl i förändring af centralfängelsets läge i så måtto, att detsamma, hvars cellflygel nu läge i riktningen nordvest—sydost, i stället förlades med cellflygeln så nära som möjligt i riktningen norr till söder. Dessa ändringar anser arkitekten, enligt hvad han i promemorian närmare utvecklat, icke medföra någon förändring i kostnadsförslagen för fångelsebyggnaderna, vare sig beträffande grundläggningen eller i andra delar.

Öfverintendentsembetet, hvars yttrande infordrats i anledning af arkitektens ändringsförslag, har i underdånigt utlåtande förklarat sig ej finna skäl till anmärkning mot förslagen, likasom embetet ej heller ansett kostnaden böra genom de föreslagna ändringarne ökas.

Slutligen har jag att i underdånighet anmäla, att direktionen öfver allmänna barnhusinrättningen i underdånig skrifvelse den 2 april 1891 — med åberopande deraf, att direktionen uti särskilda skrivelser till fångvårdsstyrelsen, under förutsättning af Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall, utfäst sig att, för återförvärfvande af oinskränkt egande- och dispositionsrätt till tomten n:o 17 i kvarteret Barnhuset, antingen till fångvårdsstyrelsen utbetala 597,500 kronor att tillhandahållas styrelsen i den mån arbetet med uppförandet af de båda nya fångelserna toge sin början och fortskrede, eller ock, derest någon tomt, som kunde finnas lämplig för bebyggande med dessa fångelser, kunde af direktionen förvärfvas, öfverlåta densamma å fångvårdsstyrelsen och derjemte till styrelsen i nyss angifven ordning betala skilnaden emellan nämnda belopp 597,500 kronor och köpeskillingen för byggnadsplatsen — i underdånighet anført, att, ehuru den uppoffring, hvartill direktionen, för ernående af oinskränkt egande- och dispositionsrätt till ifrågavarande tomt i kvarteret Barnhuset, velat tillförbinda barnhusinrättningen, visserligen vore betydande, barnhusinrättningen likväl derigenom borde kunna tillskyndas någon, om än ej så synnerligen stor, ekonomisk fördel och derjemte bidroge till förverkligandet af ett allmännyttigt ändamål, till följd hvaraf direktionen icke tvekat att för sin del göra den här ofvan omförmälda utfästelsen; och har direktionen i underdånighet hemställt, att Eders Kongl. Maj:t måtte godkänna samma utfästelse och dervid tillika bestämma den tid, inom hvilken det skulle åligga fångvårdsstyrelsen att hafva till direktionen afträdt tomten.

Jemväl i anledning häraf har öfverintendentsembetet afgifvit utlåtande, deri embetet uppå anförda grunder tillstyrkt nådigt bifall till den gjorda framställningen om godkännande af direktionens öfver barnhusinrättningen ofvan omförmälda utfästelse; hvarförutom öfverintendentsembetet, be-

träffande tiden, inom hvilken det borde åligga fångvårdsstyrelsen att hafva afträdt ifrågavarande tomt till direktionen, yttrat, att tidpunkten härför syntes vara närmast beroende af tiden för uppförandet af de tillämnade nya fängelsebyggnaderna.

Genom den utredning, som i ärendet förekommit angående centralfängelsets å Norrmalm bristfälliga och otidsenliga skick, synes mig befohgenheten af fångvårdsstyrelsens framställning om nybyggnad af samma fängelse vara till fullo ådagalagd; likasom jag anser giltiga skäl vara förebragta för bifall till hvad fångvårdsstyrelsen föreslagit derom, att jemväl nytt cellfängelse för Stockholms län skall uppbyggas, att de båda nya fängelserna skola uppföras å kronolägenheten Stenbrottet, samt att tomten n:o 17 i kvarteret Barnhuset, hvarå nuvarande centralfängelset och länsfängelset äro belägna, måtte, under förutsättning, att fängelserna blefve till Stenbrottet förlagda och tomten således ej vidare erfordrades för fångvårdens behof, till allmänna barnhusinrättningen öfverlätas emot den af inrättningens direktion bjudna ersättning af 597,500 kronor. Enär, med hänsyn till den af sakkunnige gjorda beräkning i fråga om kostnaden för de nya fängelsebyggnaderna, denna kostnad skulle uppgå till omkring 1,107,000 kronor, deri inbegripna 10,000 kronor såsom arfvode till kontrollant öfver byggnadsarbetet, lärer det, i händelse förslaget om byggnadernas uppförande godkännes, blifva nödigt, att till gäldande af den del utaf kostnaden, som icke kan bestridas med ofvannämnda 597,500 kronor, anslag varder hos Riksdagen åskadt. Då emellertid lägenheten Stenbrottet är utarrenderad till den 14 mars 1894 och visshet för närvarande saknas, om aftal kan på antagliga villkor med arrendatorn träffas angående arrendets upphörande före sagde dag, torde yttrande af nästa Riksdag böra inhentas allenast derom, huruvida Riksdagen vill medgifva lägenheten Stenbrottets användande för ifrågavarande ändamål från den 14 mars 1894 eller tidigare, derest sådant aftal, hvarom nyss blifvit nämndt, kan komma till stånd, äfvensom antaga direktionens öfver barnhusinrättningen anbud att för vinnande af oinskränkt egande- och dispositionsrätt till tomten n:o 17 i kvarteret Barnhuset betala 597,500 kronor och gifva sitt samtycke dertill, att denna summa må, så långt den förslår, användas till de nya fängelsernas uppförande. I afbidan på Riksdagens svar härå torde böra anstå så väl med frågan om förenämnda anslag samt yttrande angående tidpunkten för tomtens afträdande till barnhusinrättningen, som ock med pröfningen deraf, hvilka åtgärder möjligen kunna blifva erforderliga i anledning af hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län anført rörande vissa olägenheter, som, enligt Eders Kongl. Maj:ts be-

fallningshafvandes åsigt, skulle föranledas af länsfängelsets förläggande utom Stockholms stads område.

Med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva,

dels att kronolägenheten Stenbrottet må från den 14 mars 1894, då nu gällande arrendekontrakt angående lägenheten upphör, eller från den tidigare dag, å hvilken arrendatorn uppå vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas antagliga, kan finnas vara villig att frånträda arrendet af lägenheten, till fångvården upplåtas för uppförande derstädes af ett nytt centralfängelse för qvinnor och ett nytt cellfängelse för Stockholms län, i stället för de å tomten n:o 17 i kvarteret Barnhuset i Stockholm belägna fängelser;

dels att oinskränkt egande- och dispositionsrätt till ofvannämnda tomt n:o 17 i kvarteret Barnhuset må till direktionen öfver allmänna barnhusinrättningen i Stockholm upplåtas mot 597,500 kronor, att tillhandahållas fångvårdsstyrelsen i den mån arbetet med uppförandet af ifrågakomna nya fängelser tager sin början och fortskrider;

dels ock att nyssnämnda belopp, 597,500 kronor, må användas såsom bidrag till kostnaden för de nya fängelserna.»

Hvad föredragande departementschefen sålunda anfördt och hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder gilla; och skulle följaktligen proposition i ämnet till Riksdagen aflåtas af det innehåll, bilagan vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo

C. P. Hagbergh.